

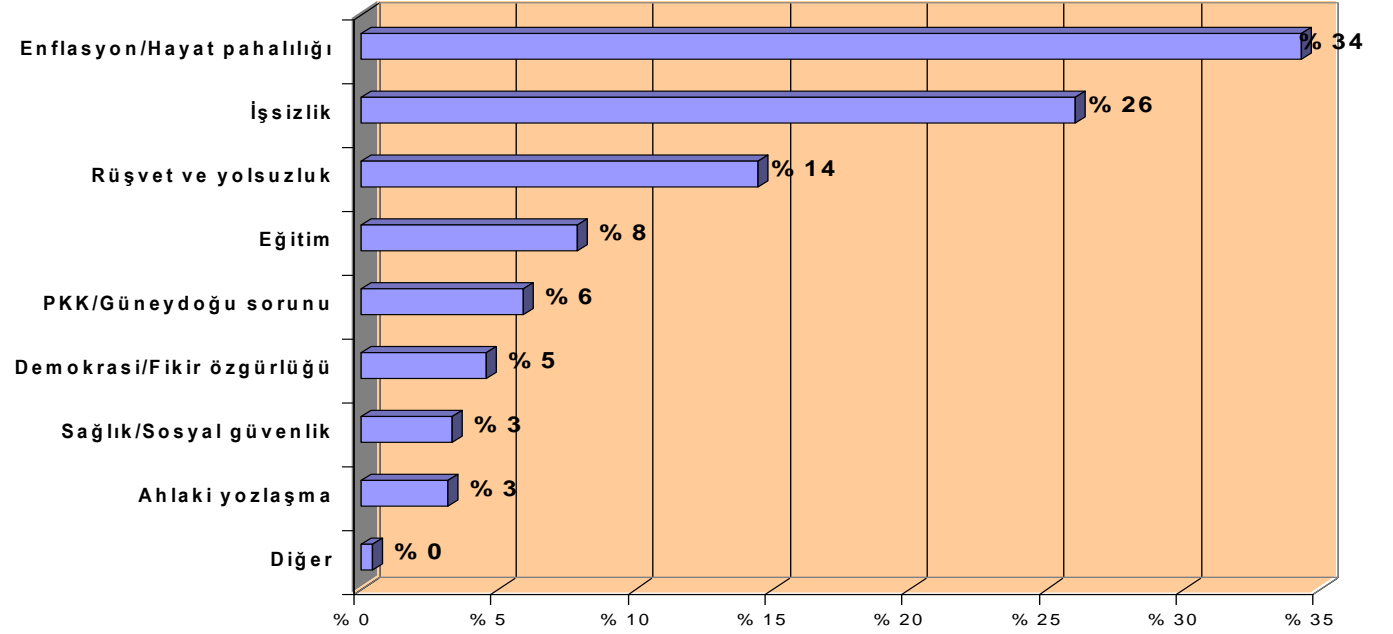
TMMOB HARİTA VE KADASTRO MÜHENDİSLERİ ODASI
8. HARİTA KURULTAYI
19-23 Mart 2001, Ankara

"MESLEK ETİĞİ VE HARİTA SEKTÖRÜ"

Doç. Dr. Erol KÖKTÜRK

Türkiye'nin çözümlmesi gereken en önemli sorunu nedir?

(Toplam cevap içinde % pay)

"MESLEK ETİĞİ VE HARİTA SEKTÖRÜ"

- GİRİŞ
- ERDEM VE ETİK ÜZERİNE SÖZLER - DÜŞÜNMEYE SÖZLERLE BAŞLAMAK
- ETİK KAVRAMI
- ETİĞİN KÖKENLERİ VE KONUNUN BOYUTLARI
- ETİK ÖĞRETİSİNE YÖNELİK TARTIŞMALAR
- FELSEFENİN BİR ALANI OLARAK ETİK
- ETİK VE PSİKOLOJİ
- ETİK NORMLARI VE ERDEM (YAŞAMIN ANLAMI)
- KONUNUN TOPLUMSAL BOYUTU VE TEMEL DEĞERLER
- ETİK SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞ BIÇIMLARI
- DEĞİŞİK MESLEK GURUPLARININ YAKLAŞIMLARI
- TMMOB'NİN YAKLAŞIMI
- HARİTA SEKTÖRÜ
- BİR MESLEK ETİĞİ OLANAKLI MI?
- SONUÇ

• BİLDİRİYİ ELE ALMAYA BAŞLADIĞIMDA KAFAMDA BİRÇOK SORU İŞARETİ VARDI. KAFAMA BUGÜN DE BİRÇOK SORUNUN ÇENGELİ ASILMIŞ DURUMDA. ONLAR OLMADAN YENİ ARAYIŞLAR BAŞLAMİYOR...

• BU NEDENLE BURAYA ÖĞRETMEYE DEĞİL, ÖĞRENMEYE, KAFAMDAKİ ÇENGELLERİN SAYISINI AZALTMAYA GELDİM...

* ERDEM VE ETİK ÜZERİNE SÖZLER... DÜŞÜNMEYE SÖZLERLE BAŞLAMAK

İsmail Hakkı
BIÇAKCIZADE

*Evvelleri “Ahlak Kitaplarında Kaldı” derlerdi,
şimdi “Eski Kitaplarında Kaldı” diyeceğiz*

C. F. MEYER

Ahlakın temeli, özgürlüktür

Cemil Sena
ORGUN

Ahlak, insanın kendi kendini yenmesidir

Raif Necdet
KESTELLİ

Ahlak, cemiyetin tabii bekçisidir

Anatole **FRANCE**

Ahlak, insanla beraber ve onun içinde doğar

Ahlaksızlık, ahlakın var olmasının nedenidir

Jean Jacques
ROUSSEAU

Ahlaksızlık, karanlıkların dostudur

Plautus

*Gerçek erdem nedir bilir misiniz? Kendini
beğenmemek, yaptıklarını yeter bulmamaktır*

Emerson

Erdemin tek ödülü, yine erdemdir

Bernard SHAW *Ahlak duygumuz, ihtiraslarımızı kontrol eder*

*Ahlaka aykırılık, ille de uygunsuz davranış anlamına gelmez:
Uygun ya da uygunsuz, günün geçerli ideallerine uymayan
davranışlar anlamına gelir*

*Ahlak dediğiniz, toplumsal alışkanlıklar ve ortamın getirdiği
gereksinmelerden başka nedir ki?*

*Erdem, kötü alışkanlıklardan kaçınmak değil, onlara istek
duymamaktır*

Dünyada işlenen kötülüklerin hepsi de erdem adına işlenir

Aristoteles *Erdemsiz mutluluk olmaz*

Hesiodos *Erdem, uzaklarda, ta uzaklardadır; ona götüren yol uzundur,
diktir, çetindir; kan-ter içinde kalmadan çıkılmaz o yokuş*

Platon *Erdem, iyiyi elde etme gücüdür*

Sokrates *İnsanlar her zaman, her yerde acıkmışlardır; ama her zaman,
her yerde erdemli olamamışlardır*

Fénelon *Erdem ne kadar sade, ne kadar alçakgönüllü, ne kadar gösteriş
düşmanı olursa o kadar saygı görür*

* ETİK KAVRAMI

Türk Dil Kurumu

Türkçe Sözlük

Ahlak, Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda buldukları davranış kuralları, aktöre

Ahlak, Arapça 'hulk' sözcüğünün çoğulu >>> Hulk, 'yaratılıştan gelen huy' anlamına geliyor. 'Ahlak' sözcüğü, böylece, "yaratılıştan gelen huylar" anlamını taşımaktadır

'Moral' sözcüğü Fransızca bir sözcük olarak Latince mos, moris (çoğulu mores) sözcüğünden gelmektedir ve 'doğruyu yanlış belirleyen adetler' anlamını taşımaktadır.

Etik sözcüğü Latince 'ethicus', eski Yunanca 'ethikos' olarak 'adetler, alışkanlıklar' anlamında kullanılmaktadır.

Arapça kökenli 'ahlak' ile, Latince ve eski Yunanca kökenli 'moral' ve 'etik' sözcükleri arasında önemli bir fark bulunmaktadır. 'Ahlak' sözcüğü, insanın yaratılışından gelen huylar olarak atalardan gelen huylara dikkat çekerken, 'moral' ve 'etik' sözcükleri toplumların kabul ettiği adetleri ve alışkanlıkları öne çıkarmaktadır.

'Moral' ve 'etik' kavramlarının ortak yanı, "toplumların iyi-kötü, doğru-yanlış, uygun-uygunsuz olarak kabul ettiği davranış kuralları" olmasıdır.

'Ahlak' kavramı, sonuçta, insanların davranışlarını nitelendiren bir değer yargısı olmaktadır. Ahlak, bu anlamıyla, 'toplumların değer yargıları'nı temsil etmektedir.

* ETİĞİN KÖKENLERİ VE KONUNUN BOYUTLARI

- ◆ Etik', 'davranış kuralları' olarak tanımlanınca kökenlerinin de 'bireysel ve toplumsal' olmaları gerekiyor. 'Bireysel davranışlar', kişinin genetiğini de içine alan '*fizyolojik-psikolojik-sosyolojik gereksinimleri*'ne dayanmaktadır. İnsan, bireysel olarak neleri gereksiniyorsa, davranışları da ona yönelik olacaktır. Davranışlarımız, gereksinimlerimizin doyurulması için biçimlenmektedir. 'Toplumsal davranışlarımız' ise, gereksinimlerimizi doyumak isterken toplumun 'iyi-doğru-uygun' dediği davranışları benimsememizi isteyecektir.
- ◆ Böylece 'davranışlarımızın bireysel kökeni', gereksinimlerimizi karşılama hedefini gözetirken, 'davranışlarımızın toplumsal kökeni', bu davranışımızın toplumun 'iyi-doğru-uygun' ölçülerine uygun olmasına dikkatimizi çekecektir.
- ◆ İç çatışmalarımız, çelişkilerimiz, ikilemelerimiz ise davranışlarımızın 'bireysel' ve 'toplumsal' kökenleri arasındaki çatışmalardan kaynaklanacaktır.

- ◆ Toplumsal kurumların değer yargıları da 'etiğin toplumsal kökenleri'ni temsil eder. Bu anlamda
- ◆ Aile Etiği
- ◆ Din Etiği
- ◆ Okul Etiği
- ◆ İş Etiği
- ◆ Komşuluk Etiği
- ◆ Vatandaşlık Etiği
- ◆ İnsanlık Etiği
- ◆ **Meslek Etiği**
- ◆ Hekimlik Etiği
- ◆ Avukatlık Etiği
- ◆ Öğretmenlik Etiği
- ◆ Din Adamı Etiği
- ◆ Ticaret Etiği
- ◆ Siyaset Etiği

gibi kategoriler çıkar ortaya.

- ◆ Gelenekler, örfler ve adetler de, dinler de genel olarak insanların başka insanlarla olan ilişkilerine kurallar getirmiş ve ‘zarar vermeme, zararı azaltma, yarar sağlama’ temelinde ilkeler koymuştur.
- ◆ Ancak, insanlar, bu ilkelerin doğru olduğunu kabul etmelerine karşın, bu ilkeleri çiğnemekten de geri kalmamışlardır.
- ◆ Nedeni, etiği oluşturan asıl yasaların görünmemeleri, ortaya çıkmamalarıdır. Etik, bir öğretiler ve neyi öğrettiği de temelinde yatan ideolojiye bağlıdır. Bağlıdır, çünkü, ‘ahlak ve ahlaksızlık olgusu’, toplumların, giderek dünyanın sosyal ve ekonomik sisteminin temel karakterine bağlı olmaktadır.
- ◆ Etiğin temel sorununun “İyilik ve kötülük nedir?”, “İyiliğin ve kötülüğün kaynağı nedir?”, “İyiliğe ulaşmak ve kötülükten kaçınmak nasıl olanaklı olabilir?” gibi belli başlı üç soruya yanıt aramak olduğunu görüyoruz. Bu arayışın insanlık tarihi kadar eski olduğu da biliniyor. Çünkü ahlak hep vardı ve var olmasını sürdürecektir. En ilkel toplumlarda bile belirli ahlak kurallarının varlığı bir gerçektir.

* ETİK ÖĞRETİSİNE YÖNELİK TARTIŞMALAR

- ◆ Bir şeyi onayladığımızı ya da onaylamadığımızı ilişkin nedenler nelerdir? Ya da bu yargılarımızın dayandığı ölçütler var mıdır? Öte yandan bir şeyden **hoşlanmak ya da hoşlanmamak** dışında bir şeyin **iyi ya da kötü** olduğunu söylemeyi normal nedenlerle destekleyen değer biçmelerin anlamı nedir?
- ◆ Değer biçme, iyiyi kötüden ayırmayı gerektirir ve sırf kişisel zevkin ifadesinden farklı olarak rasyonel bir etkinliktir. Yani nedenleri belirtmeyi gerektirir. Burada akla takılacak soru, *her şey neden sayılacak mıdır?*
- ◆ Belirli ölçütleri karşılamakta yeterli ya da yetersiz kalma anlamında, bir eylemin ahlaki bakımdan doğru (ya da yanlış) olduğu yargısına varmak, beraberinde o eylemde bulunmak (ya da bulunmamak) gerektiği imasını getirir. Ama böyle yargılar tercihi yansıtmıyorsa, o zaman yapılması gereken şeyi yapmak (ya da yapılmaması gereken şeyi yapmamak) için bir neden olmaz mı?
- ◆ Eğer ahlaki yargıların davranış üzerinde etkileri olacaksa, ki öyle görünüyor, bunların başka, yani ahlaki olmayan değerlendirmelerin olmadığı bir biçimde kişisel yeğlemelerle bağlantılı olması gerekir.
- ◆ Felsefeciler buradan hareketle, ahlaki yargıların yalnızca sevilen ve sevilmeyen şeylerin ifadeleri olmamakla birlikte, son tahlilde, bireylerin sevdikleri ve sevmediklerine dayandığı sonucuna varmışlardır.
- ◆ Ahlaki değerlendirmelerin diğer değerlendirmelerden farklı olduğu nokta, eylemi iyi ya da kötü yapan olguların varlığının aynı zamanda, hoşlanmamdan ya da hoşlanmamandan ayrı olarak, onu yapmamın ya da yapmamamın nedenlerini sağlamasıdır.

- ◆ Eylem birinin kırılması sonucunu doğurduğu ya da birine yalan söylenmesine örnek oluşturduğu vb *süreçe*, başka açılardan doğru olsa bile, yanlış bir eylemdir. Değer biçme, iyiyi kötüden ayırmayı gerektirir ve sırf kişisel zevkin ifadesinden farklı olarak rasyonel bir etkinliktir. Yani nedenleri belirtmeyi gerektirir. Burada akla takılacak soru, *her şey neden sayılacak mıdır?*
- ◆ Öte yandan bir eylemin bütünüyle doğru ya da yanlış olduğunu söylemek için, eylemin doğru ya da yanlış olduğu yargısına varılabilecek *tüm* farklı yönlerini ele alabilecek ve aynı zamanda belli yönlerin ötekilere göre niçin daha önemli olduğunu söyleyebilecek durumda olmak gerekir.
- ◆ Bir otoriteye dayanarak ahlaki bir gerçeğin kabulü, her zaman geçici bir kabul olmalıdır. Ahlaki bir yargı olduğunu bildiren bir yargının gerçekten öyle olup olmadığını yargının dayandığı nedenlere bakarak görebiliriz.
- ◆ Nedenler etik tartışmalarında merkezi bir rol oynarlar.
- ◆ Etik öğretisinin bir örneği, *yararcılıktır*. Bu kuramın başlangıç noktası şudur: Bir eylemin doğru eylem olabilmesinin ölçütü, mutluluğu ençoklaştırmasıdır.
- ◆ Eylem yararcılığı da denilen yararcılığın alternatifi, *kural yararcılığıdır*. Buna göre, hesaplanan tek tek eylemlerin sonuçları değil, belli bir kurala uymanın sonuçlarıdır.
- ◆ Bir etik kuramının varsayılan rollerinden biri, *ne tür yargıda bulunmamız gerektiğini söylemek*. Etik kuramları etiksel yargılarımızın birbirleriyle nasıl bağlantılı olduklarıyla ilişkilidir.
- ◆ En iyi durumda, bir etik kuramı *bir karar sürecini formülleştirme aracıdır*.

* FELSEFENİN BİR ALANI OLARAK ETİK

Filozoflar, etik tartışmalarının hep içinde olmuşlardır. Bir felsefeciyi ahlak tartışmalarının içine çekmenin bir gerekçesi, felsefecilerin akıl yürütmeye, argümanları çözümlenmeye, varsayımları sorgulamaya alışkın olmalarıdır.

Felsefenin ahlaki sorunlara yanıtlar getirmesini ya da en azından yanıtlara varmak için araçlar sağlamasını bekleyebilir miyiz?

“Ahlaki sorunlarla neden canımızı sıkıyoruz?” sorusunun açık bir yanıtı vardır: Yaşam onları sürekli olarak önümüze çıkardığı için böylesi sorulardan kaçamayız. Sık sık geniş bir ufka yayılmış yeni ahlaki sorunlarla (ya da, en azından, yeni bir kılığa bürünmüş bildik ahlaki sorunlarla) karşılaşırız, ama bu sorunlara yanıt vermemizi sağlayacak nitelikte bir çerçeveden yoksunuz hala. Bir çerçevenin yokluğu sıklıkla bizi böylesi sorunları çözmek yerine göz ardı etmeye yöneltiyor. Sorunlardan kaçıyoruz, onlarla yüzleşmek yerine... Bu sorunlar çok sık aşırı basitleştirilmiş biçimde dile getirilirler, çünkü onların karmaşıklığını kavrayacak entelektüel bir aygıtımız yoktur. Derin bir kavrayışa ulaşabilmemiz ancak felsefi bir bakış açısı edinmemize bağlıdır.

İşte bu nedenle Antik Yunan'dan bugüne düşünürler “etik” konusuyla yakından ilgilenmişler.

Kimler mi? Herakleitos, Demokritos, Sokrates, Platon, Protagoras, Aristoteles, Zenon ve Stoalılar, Kant ve sonrakiler...

* FELSEFENİN BİR ALANI OLARAK ETİK

- ◆ **Demokritos** (460-370), “bahtlılık da ruhundur, bahtsızlık da... ruh, bahtlı, bahtsız varlığın durağıdır. Her hazzı değil, ahlakça güzel olana bağlı olanı seçmek gerek
- ◆ Demokritos’tan yola çıkarak, tüm Antikçağ ahlak felsefesi, **mutlulukçu** bir felsefe olmuştur
- ◆ **Sokrates**’e (İ.Ö. 469-399) göre, “erdemlerin tümü, bilgeliğe dayanıyorlar. Bilgi, insanları doğru eyleme, bilgisizlik de yanlış eyleme götürüyor. Bu nedenle, ahlaksal eylemlerimizin kaynağı bilgi olmaktadır. Bu bilginin içeriği, *iyi*’dir. Ve iyi ile doğrunun ne olduğunu bilen kimse ise erdemlidir
- ◆ Toplumsal mutluluğun tohumlarını atan **Platon**’un (İ.Ö. 427-347) etiği de mutlulukçudur. Ona göre de en yüksek iyi, mutluluktur. Platon, insanın doğal amacı olan mutluluğu sağlayacak yaşama biçimini, bunun ne olduğunu araştırmıştır. Ona göre mutluluk, iyiye sahip olmaktır. İyi ise herkesin istediği şeydir. Bu sorunu incelerken Platon, bireyi değil, toplumu göz önünde bulundurur
- ◆ Platon’a göre iyi anlayışı, aslında, “tümüyle yarara ve hazza dayanan” sofistlerin dünya görüşüne bir karşı çıkıştır. Örneğin bir sofist olan **Protagoras**, iyiyi yararlarla özdeşleştirir. İyiyi, pratikte yararlı olan bir şey durumuna sokar. Ayrıca, “bütün şeylerin ölçüsü insandır... Her bir şey bana nasıl görünürse, yine senin için de öyle... Üşüyen için rüzgar soğuk, üşümeyen için soğuk değildir” diyerek insanı tüm şeylerin ölçüsü yapmakla da bir değerler çokluğu ve değerler göreceliğinin doğmasına neden olur. Oysa Platon, *Yasalar*’da, “Bütün şeylerin ölçüsü tanrıdır” diyerek bir değer saltçılığına varmayı, insan yaşamına ve toplumsal yaşama bir denge ve uyum kazandırmayı istiyor. Platon sofistler kadar Herakleitos’un görüşlerine de karşı çıkıyor. “Aynı ırmağa iki kere girilmez. Her zaman her şey akmaktadır. Bütün nesnelere ırmak gibi akar” diyen **Herakleitos**’a karşı, her an kendisinden başka bir duruma giren, yani durmadan değişime uğrayan varlıklara ilişkin kesin bilgi edinilemeyeceğini savunuyor. Buradan yola çıkarak da, değişikliğe uğrayıp duran, sürekli olarak oluşan varlıkların ardında değişmeyen bir örnek ya da öz bulunduğunu kanıtlamaya girişiyor. Bu değişmeyen unsurlara *idea* diyor.

* ETİK VE PSİKOLOJİ

- ◆ Bireyin ve toplumun aslında birbirinden ayrı, hatta birbirinin karşıtı olan iki farklı birim olduğunu ileri süren **FREUD**, ahlak konusunda, *insan doğasının kötü olduğunu* öne süren geleneksel anlayışa bağlı kalmıştır. Bunun içindir ki, insan doğasının değiştirilemeyeceğini ve kötülüğün yeryüzünden silinemeyeceğini, olsa olsa denetlenebileceğini kabul eden *karamsar* bir görüşün temsilcisidir.
- ◆ İnsanı *bencil* ve *anti-sosyal* bir yaratık olarak niteleyen **FREUD**, onu aslında içgüdüleriyle belirlenmiş *biyolojik bir varlık* olarak görmüş ve insanda iki temel içgüdü'nün var olduğunu ileri sürmüştür: *Kendini koruma içgüdü*sü ve “libido” olarak adlandırdığı *cinsel içgüdü*. İnsan, yaşamak ve kendi soyunu sürdürmek için bu içgüdülerini tatmin etmek zorundadır.
- ◆ **FREUD**'un biyolojik etkenlere ağırlık vermesine ve insanı aslında biyolojik bir varlık olarak görmesine karşı, **FROMM**, *sosyo-kültürel etkenlere* ağırlık verir ve insanı sosyal bir yaratık olarak görür. Ona göre psikolojinin temel sorunu da, bireyin dış dünya ile –doğayla ve başka insanlarla- kendine özgü bir ilişki kurmasından kaynaklanır ve böyle ilişkinin de ancak öğrenme, eğitim ve kültürleşme süreçleriyle gerçekleşebileceğine dikkat çeker. **FROMM**'a göre, insanın dış dünya ile ve toplumla ilişki kurma gereksinmesinin tatmin edilmesi, en az temel gereksinmelerinin (açlık, susuzluk, cinsellik, uyku vb) tatmin edilmesi kadar önemli ve zorunludur, belki de onlardan daha zorunludur. Ona göre insan davranışına yön veren itkiler ve çeşitli etkenler içerisinde en etkin güç, sevgidir.

- ◆ FROMM'a göre insan doğası, FREUD'un öne sürmüştüğü gibi kötü değildir. *İnsan doğası bir anlamda ne iyidir, ne de kötüdür.* Yalnızca birtakım olanaklarla donatılmıştır. İnsan doğası gelişmek, açılmak, tüm olanakları ile gerçekleşmek, dış dünyayla ve başka insanlarla bütünleşmek ve özdeşleşmek istemektedir. Bunları yapma olanağı bulamadığı zaman, doğal ve normal gelişmede bir sapma olmakta ve kötülük dediğimiz şey ortaya çıkmaktadır. FROMM'a göre, kötülük, insan doğasının ayrılmaz bir niteliği olacak yerde, sağlıksız sosyal ve kültürel çevrelerin ve yanlış eğitim tekniklerinin ve yöntemlerinin bir ürünüdür.
- ◆ Fromm, Freud'un tersine, insana ve insanın geleceğine umutla bakar.
- ◆ Fromm, ahlak sorununu, insanı bir bütün olarak gören ve temelinde yine felsefeye dayanan geniş kapsamlı bir insan bilimi açısından ele alır. İnsan nedir? İnsanın amacı nedir? İnsanın dünya ve toplum içindeki yeri nedir? Evrensel bir insan doğasından söz edilebilir mi? Bu sorular, ona göre, ahlak sorunu ele alınmadan önce mutlaka yanıtlanmalıdır. Fromm'a göre, ahlaki normların ve değerlerin insanın kendisini, yani kendi güçlerini, yeteneklerini ve olanaklarını gerçekleştirilmesi bakımından yaşamsal bir önemi vardır. Ahlak sorunları tüm kişiliğin incelenmesinden ayrılamaz. Fromm, değer yargılarının hareketlerimizi ve davranışlarımızı belirlediğini; ruh sağlığımızın ve mutluluğumuzun bunların geçerliliğine bağlı olduğunu; nevrozların son tahlilde bir ahlaki başarısızlığın belirtisi olduğunu; birçok durumda nevroz bir belirtinin ahlaki bir çatışmanın özel bir anlatımı olduğunu; psikanalitik tedavinin başarısının kişinin ahlaki sorunlarını anlamaya ve çözmeye bağlı bulunduğunu öne sürer.

* ETİK NORMLARI VE ERDEM (YAŞAMIN ANLAMAMI)

- **Otoriter ahlak**, hümanist ahlaktan, biçim ve öz olarak ayrılır. Biçim açısından, otoriter ahlak, insanın iyiyi-kötüyü bilme yeteneğini inkar eder; kuralları koyan her zaman bireyin üstünde olan bir otoritedir. Öz ya da içerik bakımından ise, otoriter ahlak neyin iyi neyin kötü olduğu sorusunu kendine boyun eğenin çıkarı açısından değil, her şeyden önce, otoritenin çıkarları açısından yanıtlar.
- **Hümanist ahlak** da, karşıtı olan otoriter ahlaktan iki açıdan ayrılır. Biçim bakımından erdemle günahı birbirinden ayıracak ölçütün, insanı aşan bir otorite tarafından değil, yalnızca insanın kendisi tarafından belirlenebileceği ilkesine dayanır. Öz bakımından dayanmış olduğu ilke, insan için iyi olan şeyin “iyi”, insan için zararlı olan şeyin “kötü” olduğudur. Ahlaki değerlerin biricik ölçütü, insanın rahatı ve mutluluğudur.
- ***Olgun ve bütünlüğe varmış bir kişiliğin karakter yapısı, üretici bir karakter, “erdem”in kaynağını ve temelini oluşturur.*** “Kötülük” ise, son tahlilde, bir kişinin kendisine karşı gösterdiği kayıtsızlıktan ve kendisini saklamaktan kaynaklanır.
- Hümanist ahlak, insanı merkez olarak alır. Bu hiç kuşkusuz, insanın evrenin merkezi olması demek değildir. İnsanın değer yargılarının, bütün öteki yargıları ve hatta algıları gibi, köklerini insan varlığının özelliklerinden alması ve yalnızca onunla ilgili olması anlamına gelmektedir. Hümanist görüş, insan varlığından daha yüksek ve daha değerli hiçbir şeyin olmadığını ileri sürer. İçinde bencilliği barındığı ileri sürülen bu görüş, oysa, insan doğası gereğince, bencilliğin ve yalnızlığın insan için iyi olması anlamına gelmez. Ve insanın amacının dış dünya ile ilişki kurmaksızın gerçekleşebileceği söylemek de değildir.

- Gerçekte, hümanist ahlaki savunulardan birçoğunun öne sürmüş olduğu gibi, insan doğasının ayırt edici niteliklerinden birisi şudur: İnsanın gelişmesi ve mutluluğu, ancak, başka insanlarla ilişki kurarak ve onlarla dayanışma halinde yaşadığı sürece gerçekleşebilir.
- Hümanist ahlakın dayanmış olduğu ilke, erdemin, insanın kendine karşı olan yükümlülüklerini gerçekleştirmeye çalışmasıdır. Kötülük ise, insanın kendi kendisini baltamasıdır.

* KONUNUN TOPLUMSAL BOYUTU VE TEMEL DEĞERLER

- ◆ Etiğin bir özelliği şu: Etik, bir kişinin davranışlarıyla ilgili bir değerlendirme olsa da, onun ölçütleri kişi doğmadan önce toplumda yerleşmiştir. Etik, kişinin başkalarıyla ilişkileri içinde söz konusudur; başkalarıyla ilişki içindedir ki, bir insan, bencil ya da yüce gönüllü, sahtekar ya da dürüst, yalancı ya da doğru sözlü, tek kelimeyle iyi ya da kötüdür. Özetle ahlak, bir toplum içinde ve o topluma göre bir anlama sahiptir; bu niteliğiyle toplumda, aynı toplum içinde de çağdan çağa değişikliklere uğramıştır. Bu anlamda etik, “Belli bir toplumun belli bir döneminde bireysel ve toplumsal davranış kurallarını saptayan ve inceleyen bilim” olarak tanımlanır.
- ◆ Elbette “toplumsal değerler” de değişir. “Hiçbir toplumda değer sistemlerinin değişikliğe uğramadan süregitmesi beklenemez. Değişmeye ne kadar dirençli olursa olsun, bazen çok yavaş, bazen biraz daha hızlı, bazen az, bazen köklü, ama değerler de değişime uğrar. Önemli olan, bu değişmelerin hangilerinin toplumların gelişme çizgisinde (kabaca geleneksel, sanayi ve sanayi ötesi) beklenebilecek, hangilerinin ise gerçekten bir “ahlaki yozlaşma”nın işareti sayılabilecek türden olduklarıdır”.

- ◆ Vurgulanmalıdır ki, toplumların değişiminde “önce değer yargıları değişir”, sonra her şey değişmeye başlar. Öyle ki bir süre sonra kendinizi bile tanıyamaz olursunuz. Çünkü değişmeyen hiçbir şey kalmamıştır.
- ◆ *Önce değer yargıları değişir...*
- ◆ *Sonra insana bakış değişecektir...*
- ◆ *Hedefler değişecektir...*
- ◆ *İlişkiler değişecektir...*
- ◆ *Davranışlar değişecektir...*
- ◆ *Umutlar değişecektir...*
- ◆ *Sıkıntılar değişecektir...*
- ◆ *Mutsuzluk nedenleri değişecektir...*

- ◆ ‘Tutarlı bir yaşam’ hedefinin değer sistemi olan bütün insanlık tarihinin evrensel değerleri, ‘yaşayan her şeye değer vermek, eşitlikçi davranış, hayatın paylaşımı, duyguların geliştirilmesi, akıl ve mantıkla bilinçlenme, bencillikten kurtulmak, kendisiyle barışık olmak’ ne olduğu bile unutulmuş kavramlar olmaktadır. Bütün bunları unutmak ise, insanlığı unutmaktır. Toplumumuzda herkesin yakındığı “güvensizlik, sevgisizlik, yalancılık, birbirini ezme, üstün olma hırsı, insan kullanma, aşırı tüketicilik, ikiyüzlülük, göstermecilik, paraya ve mala tapmacılık” bütününü insanlık değerlerinin yitirilmesinin sonucunda oluşturmuştur.

- ◆ Türkiye Bilimler Akademisi’nin (TÜBA) yaptığı bir araştırma var: **Türkiye’de Bunalım ve Demokratik Çıkış Yolları...** Bu çalışmada yer alan “**Ahlaki Değerler ve Toplumsal Değişme**” bölümünde sorulan sorulara verilen yanıtların oranı düşündürücü.

- ◆ **İnsanın çoğuna güvenilebilir mi?**

1991	%10
1997	%6.5

- ◆ **Genel olarak baktığınızda şu anda ülkemiz kendi çıkarlarını gözetemeyen az sayıda çıkar grubu tarafından mı, yoksa tüm halkın çıkarları gözetilerek mi yönetilmektedir?**

1991	%52
1997	%76

- ◆ **Çok az istisna dışında, hiçbir kamu görevlisi rüşvet ve yolsuzluğa karışmaz**

%5

* ETİK SORUNUN ORTAYA ÇIKIŞ BIÇİMLERİ

• İkiyüzlülük

Özti AKGÜÇ: Toplumsal, kişisel eksikliklerimizden biri ve belki en önemlisi ikiyüzlülüğümüz, gerçek duygularımızı ve düşüncelerimizi gizleyerek, farklı görüntüler ve izlenimler vermemiz. İkiyüzlü davranmamızın nedenleri arasında kişilikli olmamamız, çıkar beklentilerimiz, cesaretsizliğimiz, hatta korkaklığımız, bazen de nesnel (objektif) görüntü verme isteğimiz sayılabilir

Aslında Türkiye’de kişilikli olmanın, bağımsız olmanın, içten ve dürüst davranmanın bir bedeli var, bazen de ağır bir bedeli var. Bunu göze alamıyoruz. Kıvırtıyoruz, kişilerin yüzüne açık açık düşüncelerimizi ve görüşlerimizi açıklayamıyoruz.

Çünkü, ikiyüzlülük, riya bir başarı aracı olarak görülüyor

• Politik yalan

Hannah Arendt: modern politikada yalan “tam, kesin ve mutlak” duruma gelmiş. Ona göre politika aracı olarak yalan, artık gerçeği gizlemekle yetinmemekte, *gerçeği bozmakta, yani yok etmektedir.*

Jacques Derrida: Tabii ki devletin bütün haklarını inkar etmesi beklenemez. Ama gerçeği çarpıtmasını önlemek de bizim görevimizdir. Sonsuz bir tartışmayı sürdürmek, kanıtları, tanıkları ve arşivleri yaşatmak, hep yeniden başlamak zorundayız .

Çünkü kurgu, artık gerçeklikle ilişki kurmuyor, gerçekliğin yerini alıyor. Yeni çareler bulmak, yeni tepkiler geliştirmek zorundayız.

• Siyasetin Yozlaşması

Siyasette yaşanan kirliliklerin ve yozlaşmaların bir sonucu olarak ekonomide, medyada, bilim dünyasında, aile kurumunda ahlaki değer yargılarının giderek bozulduğu görülmektedir. "Balık baştan kokar" ve "Bir baş soğan, bir kazanı kokutur" atasözlerimiz, anlatılmak istenileni en özlü bir şekilde ifade etmektedir. Devleti yönetenlerin ahlaki değerleri, davranışları ve eylemleri kuşkusuz diğer toplumsal yapılar ve kurumlar üzerinde etkili olmaktadır.

Her fırsatta "ulusal çıkarlar", "toplum çıkarı", "kamu yararı" gibi kavramları dillerinden düşürmeyen siyasal iktidarların ve onların mensuplarının kendi özel çıkarlarının peşinde koşmadıklarına artık toplumu inandırmaları olanağı kalmamıştır.

Özellikle 19 Şubat'ta MGK'nda yaşananlardan sonra patlayan bunalım, bu konuda yeniden düşünülmesi gerektiğini ortaya koydu. Cüneyt ARCAYÜREK, bu olay sonrası yazdığı bir yazısına, "Avrupalılar kendi ölçülerine göre değerlendirip bazı siyasetçilerin istifasını beklediler, ama..." diye giriyordu... Hasan CEMAL, "Bizim Siyasette Ahlak Çıtası..." başlıklı yazısında diğer ülkelerden istifa örneklerini sıralıyor

• Bilimsel Çalmalar

Bilimsel araştırmalar güvene dayalıdır. Gerçek anlamda, araştırcılar güven ve özgürlük üzerine kurulmuş bir topluluğun üyesidirler. Bu toplulukta doğruluk, dürüstlük ve açıklık temel unsurlardır.

Bilimde etik ihlaller çeşitli nedenlerle yapılmaktadır. Bilimsel dürüstlüğün dışına çıkılmasına etki eden faktörlerin başında, bireyin yeterli araştırma eğitimi ve disiplini almamış olması gelmektedir. Bilimsel yanıltma ve yalancılıkta kişisel hızlı yükselme hırısı, başkalarının kendisini olumlu ve başarılı tanımlarını arzulama, kurumun veya bölümün baskısı, "fazla yayın=fazla prestij" duygusu, parasal kazanç hırısı ve nadiren psikiatrik-kişisel bozuklukların etken rol oynadığı düşünülmektedir.

- * Bilimsel yanıltma
- * Bilimsel yağmalamayı
- * Bilimde yapılan sahtekarlıklar

• Kurumsal Yozlaşmalar

Üretimsizlik-Verimsizlik-Edilgenlik / İhale Süreçleri / Saydam
Yönetim-Gün Işığında Yönetim / Kalite /

• Yolsuzluk ve Rüşvet

Yolsuzluk, kamu gücünü kullanan, kişilere hizmet sunan kamu çalışanlarının bu gücü kullanırken veya hizmet sunarken kişilerden hukuka ve yasalara aykırı olarak, daha doğrusu hukuk dışı yollarla çıkar sağlamaları

Birbirinin nedeni olan yolsuzluk ve rüşvetin en yaygın olduğu ülkeler gelişmekte olan ülkeler olup, Türkiye' de bu kuşağın içerisinde. Ne yazık ki, özellikle 1980'li yıllardan başlayarak yolsuzluk ve rüşvet, ülkemizde bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yolsuzluk ve rüşvetin en tehlikeli aşamasını ülkemiz açık bir şekilde yaşamaktadır. Yolsuzluk ve rüşvet, ülkemizde bir kurum durumuna gelmiş, halk tarafından benimsenmiş ve artık doğal olarak karşılanmaya başlanmıştır.

Yolsuzluk ve rüşvet hemen bütün toplumların kanayan yarası. Daha doğrusu toplumları içten kemiren habis bir hastalık. Yolsuzluk ekonomik gelişmeyi yavaşlatan, piyasaların işleyişini bozan, her düzeyde kamu hizmetinin vatandaşlara etkin eşit bir şekilde ulaşmasını engelleyen, *toplumun ahlak değerlerini erozyona uğratan bir olgu*. Yolsuzluğun egemen olduğu bir toplumda demokrasinin yerleşmesi çok güç. Yolsuzluktan en olumsuz etkilenenler ise yoksul kesimler.

Prof. Dr. Betül ÇOTUKSÖKEN: İlk bakışta yolsuzluk ilişkilerinin edimcisi (aktörü) olarak ortaya çıkanların birer “*kişi*” ve “*yurttaş*” olmasından söz edilebilir. Günümüzün toplumsal örgütlenişinde bu, bir bakıma böyledir: Bu insanlar, toplum içinde, belli etik ilişkiler bağlamında kişi; yine toplum içinde belli hukuk dizgeleri içinde ve toplumun devlet adı verilen bir yapı olarak kurumlaşmasından dolayı da “*yurttaş*” olarak kabul edilebilirler. Ama aslında bu tür oluşumların öznesi konumunda olan “insanlar, bireyler, birer kişi midir, yurttaş mıdır” sorusunun sorulması gerekmektedir. Bir başka soru daha sorulabilir: “Bu bireyler, gerçekten çağcıl (modern) ve çağdaş ilişkilerin taşıyıcısı mıdır?” Bu soruların yanıtı olarak şu sav vurgulanmalıdır: Yaptığı işler, kurduğu ilişkiler, elde ettiği kazançlar (maddi, manevi, paraya, servete ilişkin olarak; daha üstün bir toplumsal statü elde etmeye ilişkin olarak) “hak edilmemişlik” kavramıyla, nitelemesiyle birlikte gidiyorsa, böyle bir eylemin taşıyıcısı olan insan ne kişidir, ne de yurttaştır; ne çağcıl, ne de çağdaştır. Böyle biri, toplumda salt bireydir; her nesnenin de önünde sonunda bir birey olması gibi.

Kişi, eylemlerinin hesabını açıkça verebilen, sorumluluklarını yüklenen bireydir; etik ilişkinin, etik değerlerin taşıyıcısıdır; tüm eylemlerine, temelde etik ilişkinin, bilginin, etik değerler bilgisinin eşlik ettiği bireydir. Bütün bunları gerçekleştirdiği için de özgürdür; özgürlüğün taşıyıcısıdır. Oysa, yolsuzluk gibi hak edilmemişlikleri gerçekleştiren biri, bu hesap verme işine ne etik, ne hukuk bağlamında girişebilir; ancak durum nesne düzenine taşındığında, başka bir deyişle bir konu durumuna geldiğinde, eylemin taşıyıcısına hesap sorulabilir; böyle biri, bir kişi olmadığından kendi kendine ilişkin hesap sorma ve her şeyden önce kendine hesap verme işine girişemez. Etik ilişkilerin ön planda tutulmadığı, yurttaşlık bilincine dayalı hukuk düzeninin olmadığı ya da iyi işlemediği toplumsal ortamlarda, hesap sorma işine de pek girişilemez. Zaman zaman böyle bir hesap sorma işine girişiliyormuş gibi görünmesine karşın, çabalar göstermelik olmaktan öteye geçemez; uzun soluklu olamaz ve kısa zamanda neredeyse her şey unutulur ve henüz kişileşmemiş bireyler aslında içgüdüsel düzeydeki yaşamlarını, bu arada çağcıl olanakları en iyi biçimde kullanarak sürdürürler.

Türkiye, Uluslararası Saydamlık örgütünün (Transparency International) 1999 yılı için hazırladığı Uluslararası Yolsuzluk Algılama Endeksine göre 99 ülke arasında 54. sırada yer alıyor. Daha kötüsü Ürdün, Fas, Tunus, Zimbabve, Güney Kore, Filipinler gibi ülkeler bile yolsuzluk batağına bizim kadar saplanmış değiller.

Yolsuzluk ve Rüşvetin Türkiye'de bu denli yaygınlaşmasının ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok nedenleri var. Ancak en önemli neden, ülke yönetimine temel oluşturan siyasal yapının çarpıklığı, halkın demokratik katılımı yerine siyasal ve ticari çıkar ilişkilerine dayalı çarpık bir düzenin seçim sistemine egemen olması.

TESEV

YOLSUZLUK ARAŞTIRMASI ŞUBAT-2001

Fikret Adaman

(Boğaziçi Üniversitesi)

Ali Çarkoğlu

(Boğaziçi Üniversitesi)

Burhan Şenatalar

(İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Araştırma

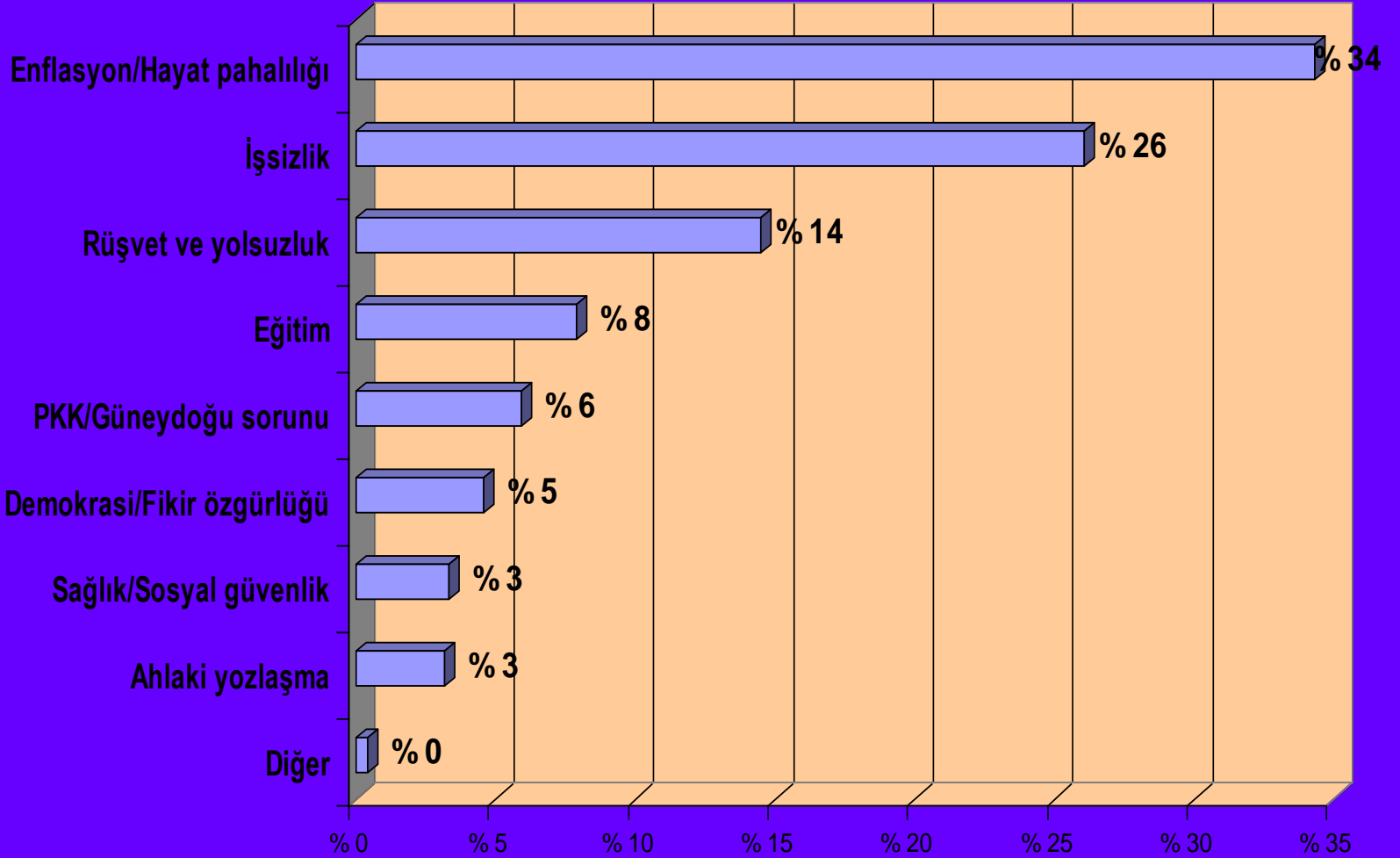
Saha ve Bilgişlem Hizmetleri Ltd. Şti.

ÇALIŞMANIN KÜNYESİ

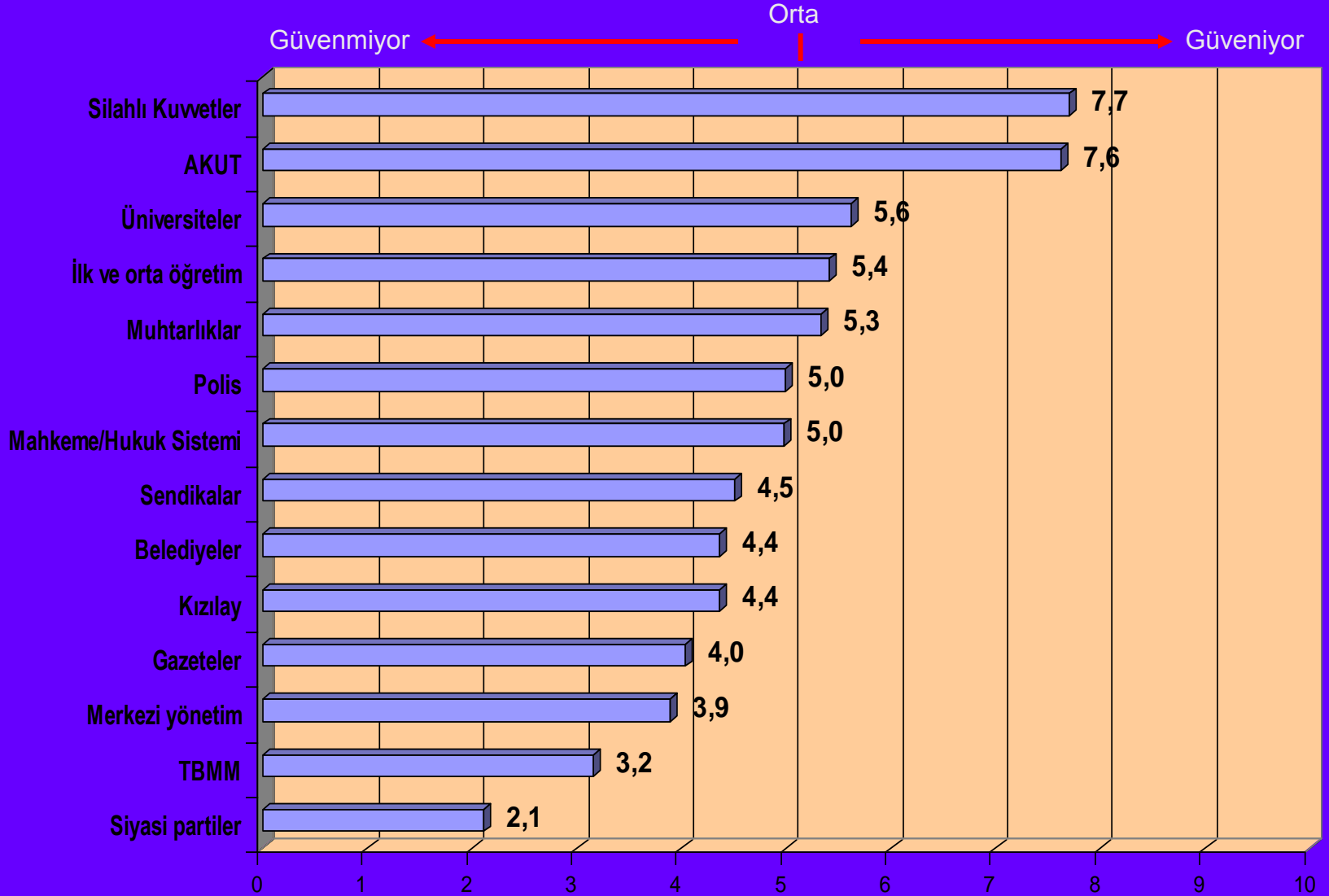
- Araştırma kapsamında, Türkiye geneli belediye sınırları içerisinde yaşayan nüfusu temsil eden 18 yaş ve üzeri toplam 3021 kişiyle yüzyüze görüşme yapılmıştır.
- 17 il merkezinde ve bağlı ilçelerde gerçekleştirilen görüşmelerin yapılacağı mahalleler, sokaklar ve bina numaraları "rastlantısal" olarak seçilmiştir. %95 güven sınırları içerisinde beklenen hata payı +/- 1,8'dir.
- Bölgelerin 1997 nüfus sayımındaki kent nüfusları esas alınarak yapılan tabakalandırma sonucu görüşmelerin yapıldığı iller şunlardır: İstanbul, Ankara, İzmir, Balıkesir, Manisa, Zonguldak, Afyon, Nevşehir, Trabzon, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Kars, Şanlıurfa, Konya, Tokat, Osmaniye.
- Saha çalışması 19 Ekim-24 Kasım 2000 tarihleri arasında yapılmıştır.
- Araştırmanın yüzyüze görüşmeleri Frekans Araştırma Şirketi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'nin Çözülmesi Gereken En Önemli Sorunu Nedir?

(Toplam cevap içinde % pay)

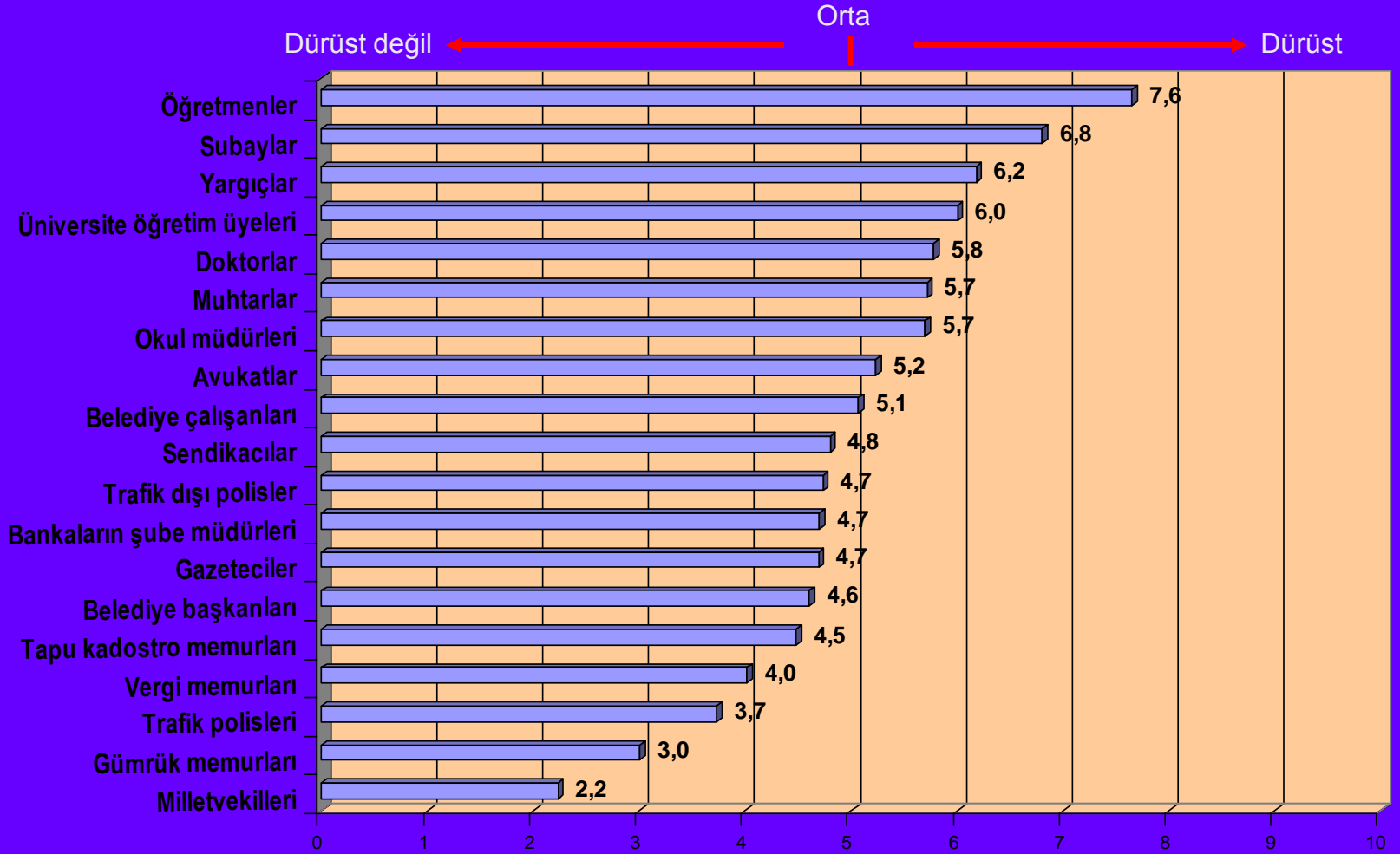
Kurumlara Güven

(Ortalama güven puanlaması)
0=Hiç güvenmiyor, 10=Tam Güven

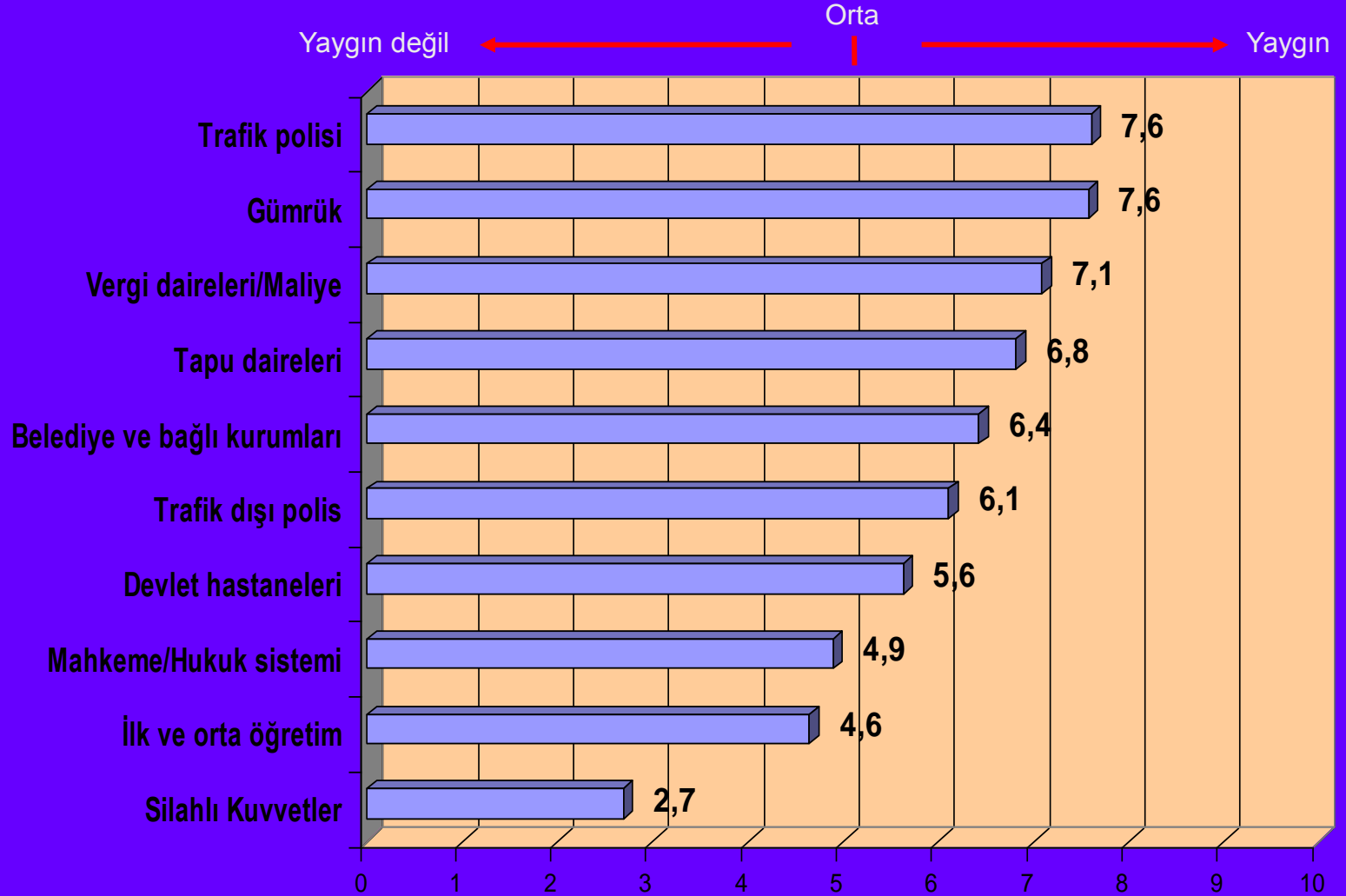

Meslek Gruplarının Dürüstlüğü

(Ortalama dürüstlük puanlaması)
0=Hiç dürüst değil, 10=Tümüyle dürüst

Kurumlarda Rüşvet ve Yolsuzluğun Yaygınlığı

(Ortalama yaygınlık puanlaması)
0=Hiç yaygın değil, 10=Çok yaygın

- **Ticari Alan**

- Bazı batı Avrupa ülkelerinin ticari faaliyette bulunduğu diğer ülkelere ödediği rüşvetler önemli rakamlara ulaşmıştır. Bu rüşvetlere örnek verilecek olursa Le Monde'ta yayınlanan bir raporda Fransız şirketlerinin 1994 yılında yurtdışında ödediği rüşvetin 10 milyar Frank olduğu tahmin edilmiştir. 1996'da World Business'te Alman şirketlerinin yurtdışında ödediği rüşvetin yıllık 3 milyar doları aştığı bildirilmiştir.

- **Kurallara Aykırı Davranma (İşi Gereği Gibi Yapmama)**

- Beyaz Nokta Vakfı, “bir mal ya da hizmeti *yüksek iş ahlakı* pratiği içinde üreten kuruluşların en büyük sorununun, buna uymayanların yarattığı haksız rekabet” olduğunu belirterek bir proje başlatmış. Projenin amacı, “Bir mal veya hizmetin, iş ahlakının genel kabul görmüş ilkelerine göre üretiminde, haksız rekabet ile karşılaşan kuruluşları kendi aralarında ittifaklar kurmaya ve bir hakem kuruluşun etrafında örgütlenmesinin sağlamak”.

* DEĐIŐİK MESLEK GURUPLARININ YAKLAŞIMLARI

• **Basın - Medya** (Basın İlan Kurumu, Dördüncü Kuvvet Medya, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, Özgür Gazteciler Platformu, Basın Konseyi... Özdenetim ve teşhir)

• **Hekimler**

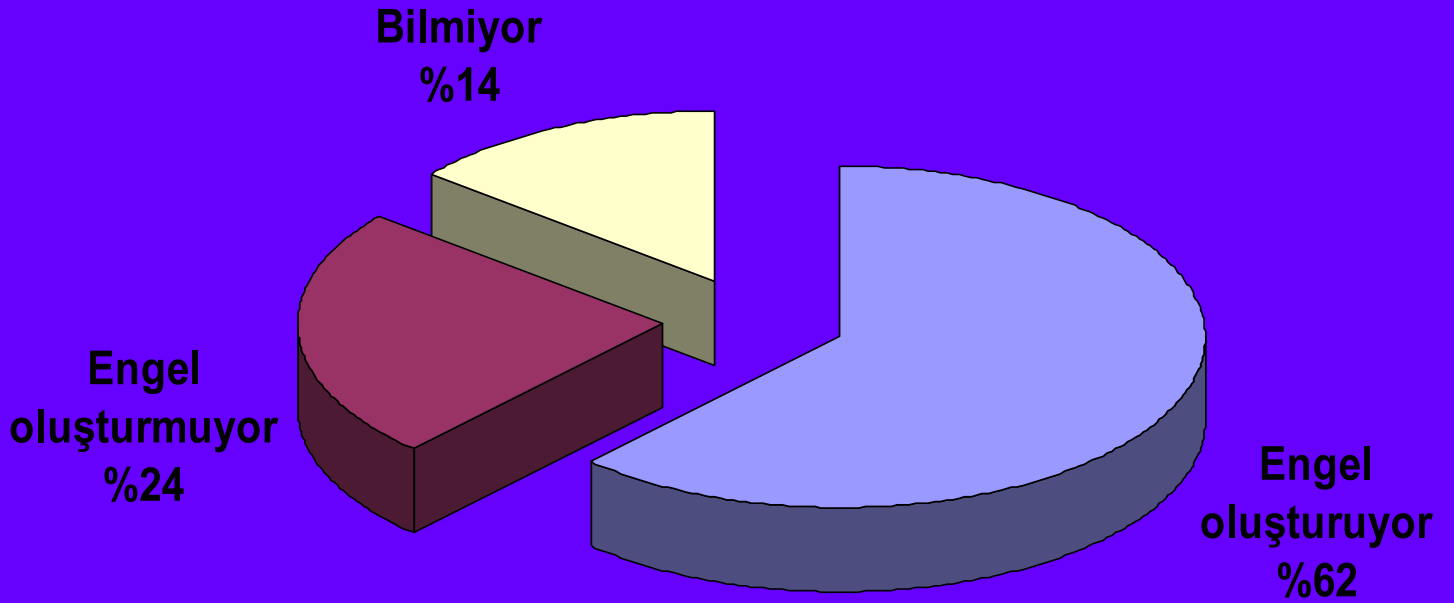
• **Avukatlar**

• **Mali Müşavirler – Muhasebeciler**

• **Bilişim Sektörü**

Sizce gazete, TV sahiplerinin medya dışı alanlardaki işlerle uğraşması büyük yolsuzlukların ortaya çıkartılmasında engel oluşturuyor mu?

* TMMOB'NİN YAKLAŞIMI

• TMMOB, 1998 yılında başlattığı, **Mühendislik ve Mimarlık Mesleki Davranış (Etik) Kuralları** oluşturma çalışmasını, 6235 sayılı yasanın TMMOB'ye verdiği, "...**mesleğin genel menfaatlere uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak için gerekli gördüğü bütün teşebbüs ve faaliyetlerde bulunmak...**" görevine dayandırmaktadır.

• Oluşturulan tartışma metninde, ülkemizdeki ve bazı ülkelerdeki mühendislik ve mimarlık örgütlerinin konuya ilişkin çalışmaları göz önünde tutularak, **Topluma Karşı Sorumluluklar, Doğaya ve Çevreye Karşı Sorumluluklar, İşverene ve Müşteriye karşı Sorumluluklar, Mesleğe ve Meslektaşlara Karşı Sorumluluklar ve Kendilerine Karşı Sorumluluklar** başlıkları altında mühendislerin ve mimarların mesleki davranış kuralları tartışmaya açılmıştır.

• TMMOB'nin etik kuralları ile kastettiği, bir mesleğin uygulanması sırasında topluma, hizmetin sunulduğu kişiye, mesleğe ve meslektaşlara yönelik **ahlaki, yerinde (uygun) ve adil** olduğuna inanılan davranış ilkeleridir.

• TMMOB, kısacası, mesleki davranış kuralları ile "*mühendislik ve mimarlık hizmetini ne yaparsak, nasıl davranırsak daha iyi veririz?*" sorusuna yanıt aramaktadır.

• Tartışma metninde, mühendislik ve mimarlık eğitimi içinde etik eğitiminin yeri de ele alınmıştır: Yurtdışında mühendislik ve mimarlık eğitimi veren eğitim kurumlarında mesleki etik eğitimi özel bir yer tutmaktadır. Konu son yıllarda daha da önem kazanmaktadır. ABET (Accreditation Board for Engineering and Technology), akreditasyon için etik eğitimi zorunlu görmektedir

• TMMOB Tartışma Notları'yla, birbirleriyle ilişkili şu soruların yanıtlanması amaçlanmıştır:

1. Bir "Meslek Davranış Kuralları" gerekli midir?
2. "Mesleki Davranış Kuralları" hangi amaçla belirlenmelidir?
3. Bu kuralların kapsamı ne olmalıdır?
4. "Mesleki Davranış Kuralları" nasıl ve ne zaman uygulanmalıdır?

Mesleki davranış kurallarının akıbetinin onların oluşturulmasına ilişkin çalışmanın büyük bir katılımı ve ulaşılabilen her üyenin görüşü alınarak, konunun enine boyuna tartışılması sağlanarak yapılmasına bağlı olduğu bir gerçektir.

* HARİTA SEKTÖRÜ

Sektörümüz, yeni yüzyılın bu ilk günlerinde geleceğini ve vizyonunu tanımlamak zorundadır. Bu tartışmanın, mesleğimizin tüm uzmanlık alanlarını, tüm kurumlarını, tüm edimcilerini (aktörlerini) kapsayacak biçimde, sabırla, ama mutlaka yürütülmesi gerekmektedir.

Toplumda toprağa ilişkin tüm yatırımlardan, bugün bile kutsallık noktasında değerlendirilen iyelik (mülkiyet) kurumuna kadar uzanan faaliyetlerimizin, yeni yaklaşımlar, teknolojik olanaklar, insanlığa-bugüne ve geleceğe karşı sorumluluklarımız açısından gözden geçirilmesinde yarar vardır.

Bu tartışmalarda etik konusunun merkezi bir yer tutacağını özellikle vurgulamak gerekmektedir.

Hem kendimize ve mesleğimize olan saygımızın, hem toplum katındaki saygınlığımızın güçlenmesi, kötülüklerden arınması için mesleki davranış kurallarımızı oluşturmamız gerekmektedir.

Mesleğimizin çok değişik nedenlerle, değişik uygulamalarda toplum katında izlendiğini biliyoruz. Bazı meslektaşlarımızın yaptığı uygulamaların imajımızı zedelediği, mesleğimizi tartışmalı duruma düşürdüğü de oluyor.

Etik açıdan bakıldığında, meslek alanımızla ve uygulamalarla ilgili bazı sorular sormak ve üzerinde düşünmek yararlı olabilir:

• Bir özel şirkette çalışıyorsunuz... Sizden herhangi bir nedenle (yol, inşaat alanı, maden ocağı vb) arazinin kotlarıyla oynamanız ve hafriyatı fazla çıkarmanız isteniyor... Ne yapacaksınız? Ayrıca bunun yetkili kurum tarafından onaylanacağı güvencesi de veriliyor... Bu durumda o kurumda çalışan birisiniz ve yöneticiniz önünüze gelen belgeleri imzalamanızı söylüyor... Tersi durumda işinizden olma olasılığı var... Nasıl davranacaksınız?

• Bir imar uygulaması yapıyorsunuz... Dağıtım aşamasına geldiniz... Bazı parselleri kollayıcı bir dağıtım yapmanız isteniyor... Hatta bazı parseller için çok cazip para önerileri de alıyorsunuz... Davranışınız ne olacak? İhale bedeli dışında paralar aldığı saptanan meslektaşlar için bir şey yapılacak mı?

• Ya da diyelim ki, 2981 sayılı yasanın uygulanmasının söz konusu olmadığı alanlarda (sit alanları, Boğazlar vb) uygulama yapılmasını sağlayan kamudaki mühendisler için ne yapılacaktır?

• Ölçü yaptınız... Ölçüleri büroya taşıdınız... Hesap yapıyorsunuz... Hoşgörü sınırlarının dışında farklar çıkıyor... Ölçülere müdahale edecek misiniz? Yoksa kar-kış, yağmur-çamur demeden yanlış olduğunu saptadığınız ölçüleri düzeltecek misiniz?

• Bir belediyede çalışıyorsunuz... Bir binanın su basmanına kot vereceksiniz... İşveren kotu düşük göstermenizi istiyor... Bu durumda bir kat kazanacağı belli... Size de öneri yapıyor... Kabul edecek misiniz?

- Serbest çalışıyorsunuz. Bir kurum bir işi ihale yoluyla yaptırmak istiyor... Siz de işi yapmak istiyorsunuz... İhale bedelinin falanca oranını birilerine bırakmanız durumunda, davet firmalarını sizin belirleyebileceğiniz söyleniyor... Böylece de işi almanız kesinleşiyor... Yoksa belirsiz bir süre işsiz kalmanız söz konusu... Neyi göze alacaksınız?
- Açık eksiltmeli bir ihaleye katılıyorsunuz... Kırımlar kıran kırana gidiyor... Kıрма oranları %70'lere, %80'lere ulaşıyor... Kırımı sürdürür müsünüz?
- Odanın üç kuruşluk vizesinden kaçmak için, tescil evrakında sahtecilik yapıldığı ortaya çıkarsa ne yapılmalıdır?
- Bir mesleki toplantıda sizce yanlış olan bir tartışmanın sürdüğü bir ortamda edilgen olarak kalmak ne kadar doğrudur? Ya da Kurultay gibi platformlara katılırken, buraya yalnızca dinleyici ve izleyici olarak katılmak, aktif olmak ve katkı sağlamak için çaba harcamamak da etik açıdan değerlendirilmesi gereken bir konu değil midir?
- İşin kabulüne giden bir mühendis, eksik, yanlış ve standart dışı gördüğü kalemleri göz ardı ederek işi onaylarsa ne yapılması gerekir?
- Mesleki bilgisini geliştirmedeği, geliştirmek için çaba harcamadığı, bunun da meslek pratiğine yansması sonucu mesleğin imajını bozduğu belirlenen meslektaş için ne yapılmalıdır?
- Bir kurumda salt siyasi nedenlerle sağa-sola sürülen meslektaşlarına yapılanlara sessiz kalmak hangi mesleki davranışın göstergesi olabilir?

- Aynı kurumda çalışan, ayrı bir gelir kaynağı olmadığı bilinen, ancak diğer mühendisler göre yaşamı farklı olan bir mühendis için ek soruşturmaya gerek görülecek mi?
- Bir meslektaşın bir kamu alanını, kamu yararına ve yasalara aykırı biçimde başkalarının üzerine geçirimleme işinin içinde yer aldığı saptanırsa ne yapılacaktır? Diyelim ki Orman Yasası'nın 2-b maddesine göre bir alanda böyle bir uygulamanın içinde yer alırsa bu görmezden mi gelinecektir?
- Sigortasız mühendis çalıştırdığı, ya da mühendisleri normal yaşam koşullarının altında ücretle çalıştırdığı, özcesi ücretle çalışan meslektaşlarının ve diğer elemanların tüm özlük haklarına (ücret, sosyal güvence, vb.) azami saygının gösterilmediği belirlenen serbest çalışan için yapılacak işlem ne olacaktır?
- Bürosuna staj yapmak üzere gelen bir öğrencinin Staj Defterini, bir gün bile staj hizmeti vermeden imzaladığı belirlenen kişi için ne yapılacaktır?
- Kurumsal çıkarı meslek çıkarlarının üzerine koyan, kurumlar arası veri ve deneyim paylaşımını sınırlandıran meslektaşlar meslek etiğinin neresinde değerlendirilecektir?

Acaba bunlar üzerinde daha uzun düşünmenin ve mesleğimizin daha iyi bir biçimde yapılması bakımından bazı çözüm yolları aramanın zamanı gelmedi mi ? Daha doğrusu zamanı kaçırma eşiğinde değil miyiz? Etik kurallara göre davranmamayı sürdürmekte inat ve ısrar edersek, kendimizden ve toplumdan kopuşumuz hızlanmayacak mı?

* BİR MESLEK ETİĞİ OLANAKLI MI?

TMMOB'nin tartışma metninde belirtildiği gibi, mesleki davranış kuralları ya da İngilizce konuşulan ülkelerde daha çok kullanılan deyimle "etik kuralları" (code of ethics), *genel anlamda* doğruyu, iyiyi aramazlar. Mesleki davranış ya da mesleki etik kuralları, *bir mesleğin yerine getirilmesi sırasında ve bu mesleki hizmetlerle sınırlı olmak üzere*, neyin yapılması, neyin yapılmaması gerektiğini belirlemeye çalışırlar.

"Mesleki Davranış Kuralları" ya da "etik kuralları" olarak adlandırılan kurallar, bir meslek mensubunun, o meslekle ilgili etkinlikleri kapsamındaki işlerle ilgili olacaktır.

TMMOB tarafından yürütülen çalışmanın tüm odaları da kapsayan genelleştirilmiş, çerçeve kurallar noktasında kalması doğru görünmektedir.

Ancak her bir meslek odasının, kendi meslek uygulamalarını kapsayan daha ayrıntılı kuralları üretmesi gerekecektir. Birçok uzmanın, etik konusunu ele alırken yaptığı önerilerde bu vardır.

O zaman sorun, özdenetimi ve teşhiri de kapsayacak biçimde, mesleki saygınlığı sağlamak, doğru ve güvenilir hizmet üretimi, ilişkilerde sevgiyi ve saygıyı pekiştirme noktalarını temel alan bir meslek davranış kuralları bütünü üzerinde çalışmaya başlamaktır.

Başlayalım da, yöntem ne olmalı?

Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ, Cumhuriyet Bilim ve Teknik'in 7 Ekim 2000 tarihli 707. sayısındaki "Türkiye'de Araştırma Sorunları" başlıklı yazısında şöyle diyor: Yeni bilgi üreten bilimin yöntemi **tümevarım**dır. Kamuoyuna açık tartışmalara bakılırsa, yargılarımızın tümünden geldiği görülür. Bilimle tüme varacağımıza tümünden gelmeyi yeğliyoruz. Sonuç almak yerine sebep buluyoruz. Vargılarımızı taşıyacak genelleme yoksa icat ediyoruz. Ekonomi çöktü, çünkü enkaz devralmıştık. Medya dökülüyor, eğitim yetersiz. Eğitim bu durumlara düştü, çünkü aydın görevini yapmadı, çünkü gelir dağılımı bozuk; çünkü devlet çalışmıyor; çünkü faiz ödemekten ayakta duracak gücü kalmamış vb... İyisi mi devlet elini eteğini çekmeli ekonomiden. Tüm yetkileri alınmalı; ancak eğitimden, savunmadan, doğal afetlerden, enflasyondan, iflas edecek bankalardan, trafik canavarından, çevre kirlenmesinden sorumlu olmalı. Yoksa kimi sorumlu bulup , kınardık olup bitenlerden?..”

Demek ki, tümevarımcı bir yöntemle, meslek etiğimizin ilkelerini oluşturmak zorundayız. Kanımca bunun takvimi olarak, üyeler, temsilcilikler, şubeler ve genel merkez dizisi içinde bir katılım modeli uygulanarak, bir Meslek Etiği Komisyonu'nun eşgüdümünde Odamızın 2002 yılındaki Genel Kuruluna yönelik hazırlık yapmalıyız. Böylece TMMOB düzeyindeki çabaları da bütünlemiş oluruz.

* SONUÇ

Birleşmiş Milletler - Milenyumu Karşılama Toplantısı'nda bir araya gelen 188 ülkenin lideri gelecek ile ilgili görüşlerini de açıklamışlardı. Bunlardan Fransa Devlet Başkanı Jaques CHIRAC, *“21. yüzyılda insanlığa, insan onuruna ve insan haklarına hizmet edecek yeni bir ahlak anlayışı geliştirmek zorundayız. Bu yeni ahlak anlayışı gereksinmesi barış ve demokrasi mücadelesinden daha önemlidir”* diyordu.

Orhan BURSALI 10 Haziran 1999 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde Perşembe köşesinde *“Toplumsal Vicdan/Toplumsal Etik”* başlığıyla yazdığı yazıda şöyle diyor: *“Dünyamızda günümüzün en önemli sorunu nedir sizce?”* Açık Radyo'da dün sabah Amerikalı düşünür, bilim insanı Aristide Zolberg ile yapılan ilginç söyleşiyi dinliyorum; bu soruya verilecek yanıtı merakla beklerken, *“Etik”* dedi Zolberg, *“Etik her dönemde başta gelmiştir”*. Yani, toplumsal ahlak, dünyanın en önemli sorunu!..

Görüldüğü gibi sorun önemli ve ivedi...

Server Tanilli hoca, *“Ahlak ödevinin en zorlayıcı özelliklerinden biri de, ertelenmeye gelmemesidir”* diyor, Fransız filozofu Alain'in (1868-1951), *“Bugün, şimdi, hemen, tek tutamağımız budur”* yaklaşımından yola çıkarak. Beklemek, ertelemek ve vazgeçmek sayılır; vazgeçmek ise, zamanın efendisi değil, kölesi olmayı seçmek demektir.

Betül ÇOTUKSÖKEN, Alain TOURAINE'in Modernliğin Eleştirisi yapıtından bir alıntıyı aktarıyor: Modern toplumdan söz edebilmek için bilimin teknolojik uygulamalarının olması yeterli değildir. Buna ek olarak entelektüel etkinliğin siyasal propagandalardan ya da dinsel inançlardan korunması, yasaların tarafsızlığının kişileri torpile, adam kayırmaya, particiliğe ve yolsuzluklara karşı koruması, kamu ve özel yönetimlerin kişisel bir iktidarın aracı durumuna gelmemesi, tıpkı kişisel servetlerle devletin ya da işletmelerin bütçelerinin birbirinden ayrı tutulması gibi özel yaşamla kamu yaşamının da birbirinden ayrılması gerekmektedir.

Bu nedenle yolsuzluk, etik gibi kavramlar, çağcıl yapılanmalarda belli bir imlemi (referans noktası) olan kavramlardır.

Ülkemizde adı olup da kendisi bir türlü olamayan kavramlar sınıfında, **etik**... Siyasilerimiz için, yönetenlerimiz için, kendimiz için, bu anlamda, “Keşke niyetler de, söylenenler kadar samimi olabilse” demek kalıyor... Daha doğrusu keşke önce niyetler samimi olsa, sözler onların yalnızca dillendirilişi için kullanılsa...

İşin ve aşın en büyük sorunlar olmaktan çıktığı toplumlarda, bireyin çabalarının ve tatmin kaynaklarının başka mecralara kayması belki doğaldır. Kişi başına gelirin bir gecede 3.000 \$'dan 2.000 \$'a düştüğü konularda etiği tartışmak elbette kolay değil. Ama etiği tartışmak için ekonomik durumumuzun, yaşama koşullarımızın iyileşmesini de bekleyemeyiz.

Ahlaklı olanların yaşamının zora bindiği, ahlaklı yaşamının “enayilik” olarak görüldüğü günümüz koşullarında, özellikle şimdi, bu koşullarda, bu momentte, Türkiye'nin bir şişe ağzından geçtiği bu ortamda etik konusunu tartışmalıyız... Toplum “iki derede bir arada” yaşarken ve bu yaşayış onun “etik çöküşüyle” de ilintiliyken, şimdi, özellikle şimdi bu tartışmaları gündeme getirmek gerekmektedir. Çünkü görünmektedir ki, bu konumda oluşumuzun temel nedenlerinin başında bu etik çöküş bulunmaktadır.

O nedenle, yinelemek pahasına, Jon NUTTALL'in de dediği gibi, “Yapabileceğimiz en iyi şey, hem kendi başına hem de öteki etik değerlerle ilişkisi içinde, ahlaki sorunlar konusunda kafa yormayı sürdürmek ve bu sorunlara ilişkin nasıl düşünebileceğimize kafa yormaktır”.

YAŞAM İLKESİ

Eğer bir gün yolunuzu kaybederseniz
bir çocuğun gözlerinin içine bakın,
Çünkü bir çocuğun bir yetişkine her
zaman öğretebileceği üç şey vardır;

- 1) NEDENSİZ YERE MUTLU OLMAK,
- 2) HER ZAMAN MEŞGUL OLABİLECEK BİR ŞEY BULMAK,
- 3) VE ELDE ETMEK İSTEDİĞİ ŞEY İÇİN VAR GÜCÜYLE DAYATMAK.

PAULO COELHO